

**Tajemství po staletí zamlčované,
neporušený jazyk¹ jako odměna
za dodržení svátostného mlčení,
odhalené na prvomučedníkovi velké zpovědní pečeti
SV. JANU NEPOMUCKÉM**

Veřejně oslavené na divadle roku třístého padesátého od světčova
umučení a třetího od jeho povznesení mezi svaté,

u příležitosti převedení hradištských Múz ze starého do nového
divadla, které velkému Andělovi svátostných rad a soudů
celé gymnázium jemu zavázané v řeči vázané přiřklo, věnovalo
a zasvětilo zvučným hlasem srdce i úst

KLÍČ K POSTAVÁM

Athenarchus: ² řídí gymnázium; Thálie: ³ Múza, která bdí nad divadelním uměním; Hagiophylactus: ⁴ strážce posvátna; Eusebius: ⁵ personifikace zbožnosti; Eudoxus: ⁶ personifikace svaté pověsti; Polyhistor: ⁷ historik; Philologus: ⁸ milovník vzdělání a výmluvnosti; Mythosophus: ⁹ básník a fantasta; Harpokratés: bůh mlčení; Sváda: bohyně výmluvnosti; Úraniá: Múza, která bdí nad astronomií; Feidiás a Polykleitos: sochaři; Parrhasios: malíř.

PROLOG

Připravuje jeviště a do štítu mu dává 30. verš 51. kapitoly ze Sírachovce: *Hospodin mi dal jazyk jako odměnu.*¹⁰

¹ Tkáňová relikvie sv. Jana Nepomuckého, jež byla v 18. století považována za jazyk.

² Athenarchus – vládce Athén (z řec. *archeó* – vládnou, řídím), v této hře zastupuje prefekta gymnázia, přičemž obraz Pindu supluje celé gymnázium a některé postavy představují jednotlivé předměty či obory pěstované na jezuitské škole.

³ Thálie – zde představitelka veškeré školské divadelní činnosti.

⁴ Hagiophylactus – jméno odvozené z řec. *hagios* – svatý a *fylaktés* – strážce, v této hře ztělesňuje strážce všeho posvátného a vystupuje proti pohanství. V synopsi několikrát chybně označen jako *Hagiophilactus*, což lze považovat za tiskařskou chybu vzniklou zřejmě nepochopením etymologie jména a jejím spojením s řec. *filó* – miluji.

⁵ Eusebius – jméno odvozené z řec. *eusébeia* – zbožnost.

⁶ Eudoxus – jméno odvozené z řec. *eudoxia* – dobrá pověst, sláva.

⁷ Polyhistor – obecně „vzdělanec, sečtělý člověk“, v této hře ztělesňuje historika, který přináší veškeré pravdivé informace.

⁸ Philologus – filolog, z řec. *filologos*, učenec, milovník učených hovorů, v této hře ztělesňuje toho, kdo má zálibu v učenosti a řečnictví.

⁹ Mythosophus – ten, kdo se vyzná v mýtech (z řec. *mythos* – vypravování, pověst a *sofos* – moudrý, důmyslný), zde zástupce antické, tedy pohanské poezie a znalec mytologie.

¹⁰ Sír 51,22.

1. SCÉNA

Athenarchus provázený Thálií obhlíží divadlo, které nechal nedávno na Parnasu postavit, a dává najevo svou spokojenost a hned je chce během slavnostních her zasvětit nějakému ochrannému božstvu. Tento úkol svěřuje Thálii.

2. SCÉNA

Mythosophus se domnívá, že tento úkol připadne jemu. Pročítá proto památné knihy Helikónu, a tak náhodou přijde na úryvek z první ódy třetí knihy Horatiových Ód: *Ted utište se v úctě, jsem v službách Múz a písně dosud neslýchané ... budu zpívat.*¹¹ Dojde k názoru, že vhodným ochráncem daného místa by byl bůh mlčení Harpokratés.

3. SCÉNA

Hagiophylactus pojal podezření, že divadlo bude zasvěceno pohanským bohům. Pošle proto k Athenarchovi Eusebia. Sám se spolu s Philologem odebere k Polyhistorovi, aby se od něho dozvěděl nějaký vhodný pravdivý příběh.

4. SCÉNA

Thálie uvažuje o svěřeném úkolu. Mythosophus jí řekne o Harpokratovi a jí se nápad zalíbí.

5. SCÉNA

Polyhistor se od Eudoxa dozvěděl o slávě svatého Jana a zanesl to do kroniky. Příhodně se objeví Philologus s Hagiophylactem, který o Janově slávě pln obdivu přemýšlí, a proto pošle Philologa zpátky k Eudoxovi, aby se od něho dozvěděl více.

6. SCÉNA

Athenarchus na radu Eusebia pošle pro Thálii, aby jí přikázal, že úkol má svěřit nikoli Mythosophovi, ale Philologovi, kterého mu má Eusebius také přivést.

7. SCÉNA

Philologus se od Eudoxa s nesmírným potěšením dozvídá, jaké podivuhodné věci jako odměnu za svátostné mlčení ustanovil Bůh skrze svatého Jana, jehož svatý jazyk zůstává již čtvrté století neporušený. S bolestí proto nese, když ho během hovoru Eusebius povolá k Athenarchovi.

8. SCÉNA

Thálie s Mythosophem jsou u Athenarcha a odhalují mu svůj nápad o Harpokratovi, bohu mlčení. Když přijde Philologus, Athenarchus mu o tom neřekne. Potom s radostí zjišťuje, že idea, s níž přichází Philologus, je podobná, ale zakládá se na pravdě. Proto mu přikáže, aby vyprávěl vše o svatém Janovi a jeho neporušeném jazyku. Na

¹¹ Překlad citován dle Horatius Flaccus, Q.: *Vavřín a réva*. Odeon, Praha 1972, s. 72.

základě toho Athenarchus dospěje k rozhodnutí a hodlá zasvětit divadlo mlčenlivému světcí a jeho přesvatému jazyku.

CHORUS

Sváda, jež se prochází u kastalského pramene,¹² se podivuje hvězdám na hladině; ty se poté, co je Ůraniá zdvihne, aby je vrátila na jejich místo, seskupí do tvaru jazyka. Sváda ho jako na zem seslané palladium¹³ pro božstvo výmluvnosti požaduje pro sebe, dostane ho a podle rady na něj nechá napsat toto ponaučení: *Mírný jazyk je stromem života*. Př. kap. 15, v. 4.¹⁴

9. SCÉNA

Hagiophylactus s Eusebiem se radují, že se jejich zbožná lest vydařila, a přesvědčují Eudoxa a Polyhista, aby nejdůležitější věci o tomto divotvůrci zevrubně vysvětlili Athenarchovi a Philologovi.

10. SCÉNA

Thálie prikazuje Mythosophovi, aby se přidal k Philologovi, ale neustával ve zbožné řevnivosti.

11. SCÉNA

Philologus slyší od Polyhista o mimořádné ctnosti a slávě českého divotvůrce. A proto díky Eusebiovi Philologus natolik vzplane touhou a láskou, že upadne do snu, ve kterém se mu náhle před očima zjeví mučednická smrt i oslavení svatého Jana.

12. SCÉNA

Athenarchus, v němž Eudoxus vznítí vřelé nadšení pro svatého Jana, přichází provázen Thálií k Philologovi, který, ještě omámený nedávným snem, vypráví různé věci o slavném umučení světce a o jeho jazyce. Žádá, aby kvůli jejich vyobrazení Mythosophus povolal z Parnasu Feidia a Parrhasia, a také toho dosáhne.

¹² Lat. *Castalis fons* – Kastaliá, pramen vyvěrající z Parnasu poblíž delfské jeskyně. Kdo se z něj napil, stal se básníkem nebo věštcem. Pramen byl součástí posvátného okrsku, kde se nacházelo také divadlo. Jako zdroj vody, tj. inspirace užito též v textu hry (MM, v. 763–764). Ve stejném významu je použito označení *fons Heliconis* (MM, v. 918–919) a v synopsi také jméno známější z helikónských studánek *Hippocrene* (MMs, n. XV. a XXIV.).

¹³ Palladium – obecně ochranný štít, devoční předmět poskytující ochranu. Podle pověsti dřevěné palladium vyřezala sama bohyně Athéna; spadlo z nebe při zakládání Tróje, z níž ho během trójské války uloupili Odysseus a Diomédés, a tak umožnili dobytí města. Po skončení války palladium odnesl Aeneas do Říma, kde bylo chováno ve Vestině chrámu. Jako Palladium země České se označuje milostný obraz – reliéf Panny Marie Staroboleslavské. Tato devocionálie je podle tradice vyrobena ze vzácného korintského bronzu (slitiny zlata, stříbra, cínu a mědi) a má zlatou barvu. S tím snad souvisí i skutečnost, že na výrobu štítu – palladia s jazykem Jana Nepomuckého se používá stříbro a zlato (text v. 846, 861–862).

¹⁴ Př 15,4.

13. SCÉNA

Když to Mythosophus vyřizuje, potká Hagiophylacta, od kterého se dozví, že svatý Jan je uctíván zejména u řek, na jejichž mostech jsou na mnoha místech po celé Evropě vztyčeny jeho sochy. Mythosophus si to poznamená.

14. SCÉNA

Přicházejí Feidiás a Parrhasios. Philologus jim popisuje, co viděl ve snu, a přikazuje jim to zpodobnit.

CHORUS

Sváda odstraní ze svého domácího oltáře sošku Harpokrata a na její místo dává jazyk s nápisem, který dostala od Úranie. Stává se jejím mottem¹⁵ a vykládá ho takto: *Jazyk moudrých přináší dobré poznání*. Př. 15, v. 2.¹⁶

15. SCÉNA

Mythosophus, pamětliv Hagiophylactových slov, se rozhodne postavit podobiznu svatého Jana Nepomuckého na břehu pramene Hippokréne¹⁷ poblíž divadla. Sdělí to Thálii a ta ho pošle k Polykleitovi.

16. SCÉNA

Athenarchus stanovuje den pro slavnost zasvěcení a otevření divadla. Prikazuje Eusebiovi, aby to dal vědět Philologovi a dalším.

17. SCÉNA

Eudoxus a Polyhistor na příkaz Philologa požadují od Feidia a Parrhasia rychlé dokončení práce.

18. SCÉNA

Hagiophylactus potká Mythosopha a s velkou radostí se od něho dozvídá, že Polykleitos připravuje podobiznu svatého Jana, kterou chce Mythosophus, hnán zbožnou řevnivostí, umístit u kastalského pramene.

19. SCÉNA

Eusebius sdělí Philologovi den slavnostního zasvěcení divadla, a když vidí, jak spěchá a usilovně pracuje, jde to říct Thálii.

¹⁵ Lat. *symbolum*, i. n. – z řec. *symbolon* zde ve významu „poznávací znamení“.

¹⁶ Př 15,2: *Jazyk moudrých přináší dobré poznání, kdežto ústa hlupáků chrlí poštilost*.

¹⁷ Hippokréne a Aganippé byly studánky na Helikónu, které vytryskly pod kopytem Pégasa, byly zasvěcené Múzám a jejich voda dodávala básnické umění. A. Jenisch však považuje za Hippokréne pramen vyvěrající poblíž divadla v Delfách.

20. SCÉNA

Mythosophus naléhá na Polykleita, aby urychlil práci.

21. SCÉNA

Philologus prikazuje Feidiovi a Parrhasiovi, aby šli napřed do divadla, sám však jde za Athenarchem.

22. SCÉNA

Thálie a Eusebius vyzvou Athenarcha, aby se připravil k cestě na Parnas. Mezitím přijde Mythosophus s Polykleitem a ukazují obraz svatého Jana, který má být umístěn u pramene vedle divadla. Získají pochvalu za tuto zbožnou lest a svou horlivost.

23. SCÉNA

V divadle se rozhoří mezi Feidiem, Polykleitem a Parrhasiem spor o způsob příprav.

24. SCÉNA

Přichází Athenarchus s průvodem a na věčnou památku slavnostně vztyčí sochu svatého Jana na břehu pramene Hippokréne. Do vstupních prostor divadla však umístí nejposvátnější obraz neporušeného jazyka. A jemu, jakožto neporušenému zákonu mluvení a mlčení, pak s nejvyšší úctou Philologovými ústy přiřkne a svěří jako čestný úkol dohled nad současným i budoucím studiem latinského jazyka.

EPILOG

Blahopřeje Múzám k umístění takového palladia do divadla a přeje tomuto místu, ať si díky velkému ochránci a strážci dobré pověsti navěky zachová dobré jméno. Zbožné paměti diváků odevzdává po tři staletí zamlčované tajemství neporušeného jazyka jako ta nejjistější záštita těch, jejichž dobrá pověst je ohrožena. Štít, jenž svým dávným mlčením a dnes na nebi i na zemi rozhlášenou pověstí svatosti vskutku naplnil výrok Kazatele z kapitoly 9, v. 17: *Slova moudrých se poslouchají v tichosti*.¹⁸

K větší slávě Boží

Hradištská Múza zasvětila toto divadlo sv. Janovi jako svému patronovi

¹⁸ Kaz 9,17.